

A titkos adatgyűjtés a büntetőeljárásban

II.

Dr. Kis László
(2014)

A titkos eszközök alkalmazásának szükségessége I.

- A bűnüldözés hatékonysága vs. alapjogok
- Súlyos beavatkozást jelentenek a magánszférába, az emberi méltósághoz való jogba
- Több esetben komoly költségekkel járnak
- Eredményük nem látható előre
- Etikailag megkérdőjelezhetők
- Kontroll problémája

A titkos eszközök alkalmazásának szükségessége II.

- A hagyományos, nyílt, követő típusú rendőri munka hiányosságai a felderítés terén
- Különösen szervezett bűnözés (határokon átnyúló), konspiratív jellegű bűnelkövetés esetén

A titkos eszközök alkalmazásának szükségessége III.

- Mind a követő típusú, mind a proaktív felderítésben szereppel bír
- Akár a felderíthetőség, akár a bizonyíthatóság tekintetében
- Amennyiben az adott cél hagyományos módszerekkel nem érhető el

A titkos eszközök alkalmazásának szükségessége IV.

- Szubszidiaritás követelménye
- Arányosság követelménye
- 2/2007. (I. 24.) AB hat.
- egyes súlyos bűncselekmények kapcsán, ahol a hagyományos eszközök nem bizonyulnak elegendőnek, igénybe vehetők
- az ezzel járó alapjog-korlátozás önmagában nem tekinthető szükségtelennek
- kivételes, átmeneti, végső megoldás

A titkos adatgyűjtéssel szemben támasztott követelmények az emberi jogok szemszögéből

- Római Egyezmény – Emberi Jogok Európai Bírósága
 - Direkt – indirekt hatása a belső jogra
 - Magánélethez való jog
 - Információs önrendelkezési jog
 - Hatékony jogorvoslathoz való jog
 - Tisztességes eljáráshoz való jog
- Alaptörvény (Alkotmány) - Alkotmánybíróság

Magánélethez való jog I.

- Római Egyezmény 8. Cikke:
 - 1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.
 - 2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.

(Magánélethez való jog II.)

■ (Alkotmány)

- [8.§ (1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége.
- (2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.
- 54.§ (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit sem lehet önkényesen megfosztani.
- 59.§ (1) A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.]

Magánélethez való jog II.

■ Alaptörvény (Szabadság és felelősség)

■ I. cikk

- (1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.
- (2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.
- (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

■ II. cikk

Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.

■ VI. cikk

- (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

Magánélethez való jog III.

- Általános személyiségi jog (emberi méltósághoz való jog) része
- 8/1990. (IV. 23.) AB határozat
- 46/1991. (IX. 7.) AB határozat

A szabályozással szembeni kritériumok

■ Emberi Jogok Európai Bírósága

■ Szükségességi teszt

■ 1. Történt-e beavatkozás a magánéletbe

■ 2. Összhangban volt-e a vonatkozó törvénnyel:

- Van-e olyan törvény, ami lehetővé teszi a beavatkozást
- Hozzáférhetősége és előreláthatósága tekintetében megfelelő biztosítékokat nyújt-e a védett jogba való beavatkozással szemben

■ 3. Szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban

■ 1. Beavatkozás ténye

- Nem csupán a már megtörtént, hanem ennek potenciális lehetősége is (Malone-ügy, 46/1991. (IX. 10.) AB határozat)
- Nem szükséges konkrét magatartás, amennyiben a létező (?) szabályozás indokolatlanul széleskörű diszkréciót enged - a szabályozás és a gyakorlat alapján megállapítható a beavatkozás ténye
- A titkosság, a tudomásszerzés elmaradása folytán a jogsértéssel szembeni jogorvoslat hiánya (Klass-ügy)
- Mersch-ügy, Klass-ügy: az utólagos értesítés kötelezettsége, amikor már nem veszélyezteti a művelet célját

■ 2. Belső jogi szabályozás

■ Megismerhető, következményeiben előrelátható legyen (Huvig-ügy) – jogállamiság, jogbiztonság (AB)

■ A joggyakorlatot is vizsgálja a Bíróság (Malone-ügy, Kruslin-ügy)

■ Valenzuela Contreras-ügy:

■ személyi kör, az elrendelést indokoló jogsértések, időtartam, beszerzett információk jegyzőkönyvi rögzítésének szabályai, biztosíték, hogy az információk hiánytalanul és érintetlenül jutnak el a bírói fórumhoz, az adatok megsemmisítésének szabályai

■ Jogállamiság (jogbiztonság) követelménye

■ (Alkotmány 2.§ (1) bek.)

(A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.)

■ Alaptörvény B) cikk (1) bek.

Magyarország független, demokratikus jogállam.

■ 26/1992. (IV. 30.) AB hat., 16/2001. (V. 25.) AB hat., 20/1990. (X. 4.) AB hat., 15/1991. (IV. 13.) AB hat., 21/1993. (IV. 2.) AB hat., 60/1994. (XII. 24.) AB hat.

■ Büntetőeljárás törvény

■ Feltételek a deliktumok vonatkozásában:

Taxatív felsorolás, határozott jogfogalmakkal

■ Feltételek a célszemélyek vonatkozásában:

Bűnös kapcsolattartásra adat merült fel vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető v.ö. normavilágosság

■ „Végső eszköz”:

■ Ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna és

■ Titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető

■ 3. Szükségesség – arányosság

- Megfelelő és elegendő mértékű garanciák állnak-e fenn a visszaélésekkel szemben
- A beavatkozás az elérendő célhoz képest a legenyhébb mértékű-e
- Az alkalmazás külső (parlamentari, bírói) kontrolljának szükségessége (Klass-ügy, Leander-ügy)
- Be. – nyomozási bírói „monitoring”
- Az érintett személy aspektusából pedig ide kapcsolódik a megismerhetőség és a jogorvoslathoz való jog is

■ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés – szükségesség-arányosság

■ 9/2014. (III. 21.) AB határozat:

a hosszú ideig tartó, konkrét cél nélkül végezhető kutató-szűrő tevékenység – melyre lehetőség van olyan személyekkel szemben is, akikkel kapcsolatban semmilyen terhelő adat nem merült fel -
kapcsán

az Nbtvmód. egyrészt az ellenőrzés folyamatosságának előírásával, másrészt a titkos információgyűjtés lehetőségének megteremtésével túlmegy a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog szükséges és arányos korlátozásának mértékén

A jogorvoslathoz való jog

- Emberi Jogok Európai Egyezménye 13. Cikk
- Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem orvoslását kérje abban az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.

■ Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bek.

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

■ Emberi Jogok Európai Bírósága

- A hatékony jogorvoslatoz való jog a titkosszolgálati eszközök jellegadó sajátosságainak figyelembe vételével értelmezendő (Klass-ügy)
- Három szakaszban vizsgálendő: elrendelésekor, végrehajtása alatt, befejezését követően
- Az első két szakaszban a titkosság folytán szükségszerűen meg van fosztva az érintett személy a hatékony jogorvoslat lehetőségétől
- Kiemelten fontos, hogy az irányadó eljárási szabályok önmagukban nyújtsanak az egyén jogainak védelmére megfelelő garanciákat – v.ö. a belső jogi szabályozás minősége

■ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés

Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

■ Alkotmánybíróság

■ 7/1991. (II. 28.) AB hat.:

„Az alapvető jog lényeges tartalmának korlátozása tehát akkor állapítható meg, ha a korlátozás kényszerítő ok nélkül történik és az nem áll arányban az elérni kívánt cél fontosságával. A törvényhozó a korlátozás során tehát köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt kiválasztani, mert amennyiben az alkalmazott korlátozás a cél elérésére alkalmatlan, az alapjog sérelme megállapítható.”

■ 2/2007. (I. 24.) AB hat.

■ EJEB gyakorlata

- A bűnüldözés, a büntető-igény érvényesítése szükségessé teheti az alapjogkorlátozást, de az arányosság követelményének biztosítása a szabályozásban
- A normavilágosság követelményével összefüggésben az eljárási rendre vonatkozó szabályozás minőségének jelentősége a hatékony jogorvoslat hiánya miatt
- A titkos eszközök és módszerek igénybevételének akkori általános szükségességi feltételrendszere alapvetően meghatározatlan volt, s mint ilyen, ellentétben állt a jogbiztonság jogállami követelményével, ugyanis sértette az Alkotmány 2.§ (1) bekezdéséből levezethető, a jogszabályok világos normatartalmához fűződő és az alkalmazásuk következményeinek kiszámíthatóságára vonatkozó követelményt
- A bírói ellenőrzés, mint a magánszférához való jog szükségtelen korlátozásával szembeni biztosíték jelentősége

■ 9/2014. (III. 21.) AB határozat

■ 2013. évi LXXII. tv. (Nbtv. módosítás) kapcsán („C” típusú nb. ellenőrzés):

1. Szükségesség

2. Jogorvoslat: panasz BM általi elbírálása: egyfokú, külső kontroll hiánya;

A Nemzetbiztonsági Bizottsághoz fordulás lehetőségének megszűnése (parlamentari kontroll hiánya), a bírói kontroll csak utólagos lehet (peres úton)

■ 32/2013. (XI. 22.) AB határozat

A magánélethez való jog és a személyes adatok védelméhez való jog alaptörvényi előírásaiból fakadó alkotmányos követelmény, hogy az igazságügyért felelős miniszter a titkos információgyűjtés engedélyező határozatát a külső kontroll hatékonysága érdekében indokolni köteles [Nbtv. 58.§ (3) bek.]

Enélkül nincs lehetőség a külső ellenőrzés során az egyedi ügyben hozott döntés szempontjainak, indokainak utólagos megismerésére, elemzésére és felülvizsgálatára.

Tisztességes eljáráshoz való jog

■ Római Egyezmény 6. Cikk (Tisztességes tárgyaláshoz való jog)

- 3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van - legalább - arra, hogy
 - a) a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól;
 - b) rendelkezék a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel;
 - c) személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésre eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet;
 - d) kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúihoz és kieszközhessen, a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják;
 - e) ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelvet.

- Védelemhez való jog – „fegyverek egyenlősége”
- Bizonyítékok beszerzésének utólagos ellenőrizhetősége
- „Okiratosítás”
- Kontradiktórius elv
- Anonim tanúk
- Kizárólag titkos eszközök alkalmazásával beszerzett bizonyítékok
- Kostovski-ügy, Van Mechelen-ügy, Doorson-ügy, Lüdi-ügy, Edwards-ügy

Köszönöm a figyelmet

Dr. Kis László